

Strasbourg, 2009. – 17 p.

4. Манжола П. Форми участі громадськості у діяльності органів публічної влади та прийнятті політичних рішень / П. Манжола // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4. – С. 13-18.

**Зозуля А. - курсант 1 курсу
ННІФПСМ НАВС
Науковий керівник – Тихомиров О.Д.,
професор кафедри теорії держави та
права НАВС, д.ю.н., професор**

НЕТИПОВІ ВИДИ МОНАРХІЇ ТА ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Монархія – форма державного правління, при якій державна влада зосереджена цілком або частково в руках однієї особи – монарха, передається в спадщину, не залежить від населення (як правило, не затверджується ним). У перекладі з грецької цей термін означає єдиновладдя.

Мона́рх (грец. *μόναρχος*) – тип керівника, або голови держави. Монархи як правило успадковують свій титул і володіють ним довічно. В деяких поодиноких випадках монархи обираються. Історично, більшість монархів були абсолютними керівниками держави без яких-небудь обмежень їхньої влади. В теперішній час переважна більшість монархів виконують представницьку роль голови держави – мають певні повноваження, але делегують їх іншим, або не мають справжньої влади зовсім. Держава, на чолі котрої стоїть монарх, називається монархією.

У руках монарха може бути зосереджена верховна державна, військова і судова влада (абсолютна монархія, нині тільки в країнах Азії. Ватикан є теократичною монархією), у наш час монархія зазвичай обмежена найвищим законодавчим органом країни – парламентом, т. зв. парламентська монархія, або конституційна монархія).

Всі монархії поділяються на: абсолютні, обмежені, дуалістичні, теократичні, станово-представницькі.

Ознаки монархії:

- наявність одноособового глави держави;
- влада глави держави існує історично і не делегується йому народом;
- влада монарха здійснюється безстроково і передається у спадщину;
- монарх не відповідає за ухвалені ним політичні рішення.

В сучасному світі існують і нетипові форми монархії.

Нетипові форми правління – модифіковані форми правління, (елемент форми держави, який визначає систему організації вищих органів державної влади), які поєднують в собі головні ознаки декількох «класичних» форм правління.

Наприклад, виборна монархія в Малайзії (король вибирається на 5 років з числа наслідників султанів 9 штатів), колективна монархія в Об'єднаних Арабських Еміратах (повноваження монарха належать Раді емірів семи об'єднаних у федерацію еміратів); патріархальна монархія в Свазіленді (де король, по суті, вождь племені); монархії Британського Співтовариства – Австралія, Канада, Нова Зеландія (головою держави формально є королева Великобританії, представлена генерал-губернатором, але реально всі її функції здійснюються урядом).

Особливу слід відмітити теократію – таку форму монархії, при якій вища політична і духовна влада в державі зосереджена в руках духовенства, а голова церкви є одночасно і світським головою держави (Ватикан).

При абсолютній монархії влада монарха не обмежена і має всі характерні риси, які викладені у визначенні. Такі монархії були найбільш розповсюджені в епоху рабовласництва і феодалізму. Сьогодні їх залишилось дуже мало, зокрема в Марокко, Арабських Еміратах, Кувейті та ін.

В останнє століття найбільш поширеними є обмежені монархії. Іноді їх називають парламентськими або конституційними. Вони характеризуються тим, що влада монарха обмежена

парламентом або конституцією. За таких форм правління монарх – глава держави, але він може суттєво впливати на законодавчу діяльність парламенту і на формування ним уряду. Іноді монархічна форма правління має формальний характер. До обмежених монархій відносяться Іспанія, Швеція, Японія, які ще можна назвати конституційними монархіями. До парламентських монархій можна віднести Англію.

Дуалістична монархія – це така форма правління, коли монарх – глава держави сам формує уряд і призначає прем'єр-міністра. В такій монархії діє два вищих державних органи – монарх і уряд на чолі з прем'єр-міністром. В ній можуть існувати і інші вищі державні органи, зокрема судові.

Теократична монархія – це така форма правління, коли абсолютна влада релігійного лідера зливається з державною владою. Релігійний лідер є одночасно і главою держави. Наприклад, Ватикан, Тибет.

На сьогоднішній день збереглися практично тільки абсолютна та конституційна монархії.

Абсолютна (необмежена) монархія - Монарх не обмежений конституцією; здійснює законодавчу діяльність; керує урядом, який формує сам; контролює правосуддя, місцеве самоврядування, тобто вся державна влада зосереджена в його руках (характерна для рабовласницьких і феодальних суспільств). Збереглася в первозданному вигляді (без конституції і парламенту) в одиничних країнах (султанат Оман). Сучасна абсолютна монархія, як правило, має і конституцію, і парламент. Конституція встановлює, що влада виходить від монарха, тобто затверджує його абсолютну владу Парламенту приділяється роль консультативної ради при монарху (Кувейт, Саудівська Аравія), яка у будь-який час може бути розпущена (у Бахрейн розпущена через півтора роки після створення)

Конституційна (обмежена) влада монарха обмежена конституцією, він не може прямо впливати на склад і політику уряду, що формується парламентом і підзвітний йому; парламент здійснює законодавчу діяльність (Велика Британія, Іспанія, Данія, Швеція, Бельгія, Голландія, Японія та ін.).

Конституційна монархія може бути парламентською та дуалістичною. Остання форма практично відживає.

У парламентській монархії влада монарха в законодавчій, виконавчій і судовій сферах діяльності символічна. Монарх лише підписує законодавчі акти, прийняті парламентом, і формально зберігає статус глави держави – виключно з представницькими повноваженнями. Фактичним главою держави (прем'єр-міністром) стає лідер партії, яка володіє найбільшим числом депутатських місць у парламенті. Уряд формується парламентом і лише йому підзвітний.

Сучасні монархії здебільшого є парламентськими (Японія, Іспанія, Швеція, Данія та ін.).

У дуалістичній монархії юридичне і фактично влада поділена між урядом, що формується монархом (або призначеним їм прем'єр-міністром), і парламентом. Монарх вже не має законодавчої влади, вона перейшла до парламенту, але він ще зосереджує у своїх руках виконавчу владу і формує уряд, відповідальний перед ним, а не перед парламентом. Монарх своїми указами регулює багато сфер суспільних відносин. Він має право відкла-дального вето щодо законів, які видаються парламентом, і право розпуску парламенту.

Дуалістична монархія характерна для перехідного періоду від феодалізму до капіталізму. Вона є своєрідною спробою примирити інтереси феодалів (їх переважно виражає монарх) і інтереси буржуазії (їх представляє парламент). Наприклад, дуалістична монархія була в кайзерівської Німеччині в 1871–1918 рр. Вона існувала також у Тунісі, Таїланді, Лівії, Ефіопії та інших країнах. У деяких сучасних країнах (султанат Бруней, королівство Тонга) збереглися окремі риси дуалістичної монархії.

Інколи в деяких країнах, що розвиваються, на основі демократизації політичних режимів практично втрачені відмінності між монархією і республікою. Говорячи про змішані і “гібридні” форми правління, слід зазначити той факт, що втрачається чіткість існуючих класифікацій монархій і по юридичних ознаках: поєднуються риси республіки і монархії (наприклад, в Малайзії), абсолютної і конституційної монархії (Кувейт), президентської і парламентської республіки (Колумбія по конституції 1991 р.). Голова держави і в монархії –

наслідний і по життєвий (до його повноліття управляє державою регент і регентська рада). Вибори нового монарха переважно проводяться в тому випадку, коли припиняється династія. Разом з цим в сучасних умовах є такі монархи, де голова держави не по-життєвий і не наслідний, а перевибирається через певний проміжок часу. Така система існує в Малайзії і Об'єднаних Арабських Еміратах, своєрідних федеративних виборчих монархіях. В кожній з цих держав голова держави переобирається раз в 5 років. Це зближує голову держави – монарха з президентом, а монархічну форму правління з республіканською. Одна обидві держави залишаються монархіями, бо головою держави не може бути вибраний будь-який громадянин, який задовольняє виборчі кваліфікації і вимоги для президента, а тільки один з “місцевих монархів” – правителів складових частин федерації.

Отже з вище сказанного можна зробити висновок, що у ряді держав досить ефективно функціонують нетипові форми правління. У них поєднуються риси республіки і монархії (Малайзія), абсолютної і конституційної монархії (Кувейт), президентської та парламентської республіки (Колумбія).

У розвинених країнах, а іноді і в державах, що розвиваються на основі демократизації політичних режимів практично втрачені відмінності між монархією і республікою. За своїм характером монархії у Великобританії або Японії мало чим відрізняються від республік Франції чи Італії. У змішаних і «гібридних» формах правління втрачається жорсткість існуючих класифікацій і по юридичних ознаках.

Список використаних джерел:

1. Чиркин В. Е. Нетипичные формы правления в современном государстве// Государство и право. – 1994 – № 1.
2. Чиркин В. Е. Государствоведение: Учебник / В. Е. Чиркин. – М. : Юристъ, 1999, 384 с.
3. Иванов В. Формы правления и политического режима. В поисках нового содержания // Логос. – 2008 N 6. - С. 121-155
4. Теория государства и права. Хрестоматия / В. Н. Хропанюк.- М., 1998, 384с.
5. Конституционное право Зарубежных стран. Учебник в 2 - х томах - М.: изд. БЕК, 1995.
6. Конституції нових держав Європи та Азії / За ред. Шаповала В.М. К.: Укр. Правн. Фундація. Право, 1996. –476 с.
7. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник/ За заг. ред. В.О. Ріяки. - 2-е вид., допов. і перероб. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 544 с.
8. Международное право [Текст] : учебник / под ред. Н. Т. Блатовой. - М. : Юрид. лит., 1987. - 544 с.

Іваненко О.В. - доцент кафедри цивільного права і процесу Юридичного інституту Національного авіаційного університету, к.ю.н.

ЕЛЕМЕНТНИЙ СКЛАД МЕТОДУ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Актуальність заявленої проблематики обґрунтовується тим, що будь-яка галузь знань, яка претендує на визнання себе наукою, повинна крім таких обов'язкових атрибутів як предмет та об'єкт пізнання, створити з урахуванням специфіки останніх сукупність приватних методів, які використовуватимуться нею задля отримання необхідних та істинних знань. На сьогоднішній день гостро постає питання про те, що кожна наука, а загальна теорія держави та права є саме такою, повинна мати власний метод пізнання, тобто сукупність прийомів, способів пізнання, творче використання яких значно розширює межі можливостей суб'єкта пізнання досягти істини, отримати глибинні, об'єктивні емпіричні та теоретичні знання [1, с.28].

На підтвердження тези про необхідність формулювання та плідного використання методу